

ROLA DORADCY ZAWODOWEGO

W PODEJMOWANIU DECYZJI EDUKACYJNO – ZAWODOWYCH PRZEZ MŁODZIEŻ

„Wśród praktyków najczęściej nie istnieje rozgraniczenie obu pojęć, używa się zamiennie określeń doradztwo i poradnictwo zawodowe. Częściej używa się jednak pojęcia doradztwo zawodowe jako określenia pracy doradcy zawodowego”

Doradztwo zawodowe jest najstarszym terminem naukowym, którego po raz pierwszy użył Frank Parsons. Na teorii doradztwa zawodowego Parsonsa rozwinęło się wiele nowych teorii np. poradnictwo kariery, poradnictwo zawodowe, poradnictwo międzykulturowe, orientacja zawodowa. Dzięki niemu doradztwo nieustannie się rozwija.

Doradztwo zawodowe według A Łukasiewicz, G Sołtysińska - świadczenie pomocy w dokonywaniu kolejnych decyzji wyboru zawodu lub pracy w formie indywidualnej porady zawodowej, poprzez analizę pola problemowego jednostki i udzielenie jej informacji zawodowych, podawanie wskazówek, sugestii oraz instrukcji.

Poradnictwo w literaturze przedmiotu nie jest określane jednoznacznie.

Definicje *poradnictwa zawodowego* można podzielić na trzy grupy.

- poradnictwo w węższym znaczeniu – ujmowane jako udzielanie pomocy w wyborze zawodu (najczęściej przez poradę). Ważna jest interakcja doradcy z radzącym się – poradnictwo jednostkowe, indywidualne (kierunek psychologiczny),
- poradnictwo w szerszym znaczeniu – najbardziej istotny nie jest sam moment udzielania porady, co stworzenie możliwości wychowania do zawodu, celowa, systematyczna, długotrwała działalność, która prowadzi do wyboru zawodu,
- tak rozumiane poradnictwo ma związek z wychowaniem, nauczaniem, terapią i innymi działaniami optymalizującymi, naprawczymi, korygującymi, profilaktycznymi (kierunek pedagogiczno-psychologiczny), poradnictwo w znaczeniu systemowym, poradnictwo rozumiane jako zjawisko społeczne (kierunek socjologiczny).”

Według Kupisiewicza **poradnictwo zawodowe** to, działalność polegająca na udzielaniu młodzieży i dorosłym porad i pomocy w znalezieniu pracy, wyborze zawodu lub jego zmianie, a także kierunku kształcenia zawodowego, z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych jednostki, jej sytuacji życiowej oraz aktualnych potrzeb rynku pracy. W przypadku młodzieży to preorientacja zawodowa, która odbywa się w szkołach oraz poradniach wychowawczo-zawodowych.

Poradnictwo zawodowe w interpretacji M. Szumigraja jest procesem obejmującym zdecydowanie szersze niż pomoc w wyborach. Poprzez poradnictwo dąży się do wywołania zmian w świadomości i zachowaniu klientów na podstawie interpersonalnej relacji, a nie polega ono wyłącznie na wzajemnej wymianie informacji pomiędzy doradcą i klientem.

Według A. Paszkowskiej Rogacz **orientacja zawodowa** jest definiowana jako „proces pomagania jednostce w poznaniu i wykorzystaniu własnego potencjału edukacyjnego, zawodowego i psychicznego, tak by osiągnęła ona optymalny poziom zadowolenia z siebie i była jednocześnie społecznie użyteczna”.

Orientacja zawodowa to działania wychowawcze szkoły, rodziców, i innych osób, grup i instytucji – mające na celu przygotowanie młodzieży do planowania kariery zawodowej, których ważnym elementem jest podejmowanie kolejnych decyzji wyboru zawodu i szkoły.

Doradca zawodowy - osoba udzielająca pomocy, w formie grupowych i indywidualnych porad zawodowych, młodzieży i osobom dorosłym w wyborze zawodu, kierunku kształcenia i szkolenia, uwzględniając ich możliwości psychofizyczne i sytuację życiową a także potrzeby rynku pracy oraz możliwości systemu edukacyjnego, współpracując z rodzicami i nauczycielami w procesie orientacji zawodowej uczniów oraz wykorzystując w tym celu wiedzę o zawodach, znajomość psychologicznych i pedagogicznych technik, diagnozę rynku pracy oraz techniczne środki przekazywania informacji zawodowej.

Informacja zawodowa to zbiór wiadomości o zawodzie, zawierający istotne dane charakteryzujące dany zawód lub jego elementy ważne dla osób wybierających zawód, uzupełniających kwalifikacje zawodowe lub zmieniających zawód. Pełna informacja zawodowa powinna obejmować:

- opis pracy łącznie z analizą pracy i funkcji pracowniczych oraz warunków pracy,
- wymagania zdrowotne,

- możliwości kształcenia i doskonalenia zawodowego,
- możliwości zatrudnienia.
- **Wewnętrzny system doradztwa** - ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. System powinien określać: role i zadania doradcy w ramach rocznego planu działań, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty, formy i metody pracy

Znaczenie informacji w procesie wyboru kierunku kształcenia i przyszłego zawodu

Nie trzeba nikogo przekonywać, że informacja jest podstawą podejmowania racjonalnych decyzji edukacyjnych i zawodowych oraz planowania kariery. Posłużę się definicją informacji zawodowej autorstwa K. Lelińskiej, która to definicja określa trzy grupy (kategorie) informacji zawodowej:

- informacje o edukacji,
- informacje o zawodach,
- informacje o rynku pracy,

Informacje o edukacji Informacje zawodowe dotyczące edukacji, to głównie dane o szkołach, warunkach kształcenia, przedmiotach nauczania, możliwościach dalszego kształcenia. Wiadomości te pozwalają przeanalizować propozycję szkół i instytucji szkoleniowych oraz są niezbędnym elementem podejmowania decyzji o kierunku i trybie kształcenia, a w konsekwencji zdobywania zawodu.

Informacje o zawodach Informacje zawodowe dotyczące zawodów to dane o zadaniach i wykonywanych czynnościach, narzędziach i środkach pracy, wymaganiach psychofizycznych stawianych kandydatom do zawodu.

Informacje o rynku pracy Znajdują się tutaj informacje o liczbie bezrobotnych i liczbie ofert pracy w wybranym zawodzie. Dane zawarte są w postaci tabel, w których jest porównana ilość bezrobotnych i ofert pracy w poszczególnych okresach. Dane z tabel są przedstawione dodatkowo na wykresach.

Proces podejmowania decyzji, czy to odnośnie wyboru kierunku kształcenia, typu szkoły czy miejsca pracy można podzielić na trzy fazy:

- etap przeddecyzyjny – w którym jednostka zdobywa potrzebne informacje o możliwych do wyboru działaniach – jest to etap przygotowujący do podjęcia decyzji,

– etap stricte decyzyjny – w którym jednostka podejmuje określoną decyzję na podstawie posiadanych uprzednio informacji,

– etap podecyzyjny – w którym jednostka realizuje decyzję i dokonuje jej oceny na podstawie określonych doświadczeń.

Podział procesu podejmowania decyzji na kolejne fazy ułatwia doradcom zawodowym dobór odpowiednich treści, metod i form udzielania pomocy w zależności od etapu, na jakim znajduje się klient. Każdy dokonywany przez jednostkę wybór wymaga posiadania przez nią określonego zasobu informacji

Właściwy zasób informacji zawodowej sprzyja poznaniu różnorodnych możliwości wyboru kierunków kształcenia, poziomu i typu szkoły, miejsca zatrudnienia, szkolenia dającego nowe możliwości zatrudnienia itp. Znajomość zawodów, warunków pracy, potrzeb rynku pracy zwiększa szansę jednostki na dokonanie trafnych cząstkowych decyzji podejmowanych na różnych etapach rozwoju zawodowego.

DORADCA ZAWODOWY

Doradca zawodowy to nowy zawód wprowadzony w roku 1995 do klasyfikacji zawodów i specjalności.

Zatrudnianie oraz zakres zadań szkolnego doradcy zawodowego reguluje Rozporządzenie z 7 stycznia 2003 r. brzmi ono następująco: „...szkoła i placówka może zatrudnić pedagoga, psychologa i logopedę. Szkoła może zatrudnić szkolnego doradcę zawodowego.”
(*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. Nr 11, poz. 114*).

Kompetencje i cechy charakteru szkolnego doradcy zawodowego

Oprócz wymagań formalnych istotną rolę odgrywają wymagania natury psychologicznej. Doradca zawodowy powinien być osobą komunikatywną, aktywną, zainteresowaną pracą zarówno z młodzieżą jak i osobami dorosłymi – rodzicami i nauczycielami. Ważne cechy doradcy to, między innymi: takt, dyskrecja, umiejętność współpracy, ale także świadomość własnych ograniczeń w udzielaniu pomocy.

Jolanta Wilsz zauważyła, że w procesie doradczym bardzo ważną kompetencją jest empatia, czyli umiejętność nawiązywania kontaktów interpersonalnych rozumianych jako

umiejętność tworzenia atmosfery otwartości i zaufania, nawiązywania bliskiego kontaktu , właściwe zrozumienie odczuć, słów oraz zachowań klienta. Umiejętność ta stanowi podstawowe narzędzie w kształtowaniu wzajemnych relacji.

Bardzo ważne są cechy charakteryzujące doradcę, takie jak: poczucie odpowiedzialności moralno-społecznej, samodzielność , zaradność, ciekawość poznawcza, umiejętność współdziałania, umiejętność podejmowania szybkich i trafnych decyzji, niezależność poglądów, świadomość własnych możliwości oraz ograniczeń, gotowość do wprowadzania zmian, wiarygodność.

Ważną cechą doradcy jest autentyczność w zachowaniu, spostrzegawczość, życzliwość otwartość i optymizm wobec drugiego człowieka, dyskrecja, szczerść wobec klienta, rzetelność przekazywanych informacji, obowiązkowość, tolerancyjność, profesjonalizm, przestrzeganie autonomii ucznia, wiarygodność, wyobraźnia, wrażliwość na problemy ucznia, przestrzeganie etyki zawodowej, lojalność, cierpliwość, wysoka kultura osobista, przestrzeganie zasad moralnych oraz równe traktowanie wszystkich klientów.

Umiejętności w jakie powinien być wyposażony odnoszą się do wielu aspektów:

- Umiejętności poznawczo - diagnostyczne: wnioskowania, obserwacji, analizy, syntezy, adekwatnej oceny sytuacji, typowania jednostek ze względu na posiadane cechy osobowości i predyspozycje w zakresie zdolności, zainteresowań,
- Umiejętności operacyjne: planowanie, tworzenia wizji rozwoju, ustalanie strategii działań i priorytetów, monitorowanie i ocena,
- Umiejętności związane z komunikowaniem się: zrozumiały styl komunikacyjny, aktywne słuchanie, zadawanie pytań, przekazywanie informacji zwrotnych, udzielanie porad, dzielenie się informacjami, sporządzanie raportów, dotyczących indywidualnych profili psychometrycznych osób diagnozowanych,
- Umiejętności związane z wpływem społecznym: zmiana postaw modyfikacja cech osobowości,
- Umiejętności związane z motywowaniem: ustalanie celów, badanie wartości i potrzeb, inspirowanie do działania i pobudzanie inicjatywy, ukierunkowywanie drogi rozwoju i kształcenia zawodowego,
- Umiejętności w zakresie rozwiązywania problemów: dostrzeganie i definiowanie problemów, analiza sytuacji problemowej, generowanie rozwiązań, weryfikacji i wybór rozwiązań, twórcze podejście,

- Umiejętności terapeutyczne: udzielanie wsparcia, nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktu terapeutycznego.

Reasumując doradca zawodowy to osoba ciesząca się zaufaniem publicznym, znająca zasady etyki, wzbudzająca zaufanie, dbająca o swój autorytet i o autonomię osoby radzącej się, mając na względzie jej podmiotowość, nietykalność oraz prawo do dyskrecji i ochrony danych osobowych.

Zadania szkolnego doradcy zawodowego

Doradca zawodowy prowadzi orientacje szkolną i zawodową w sposób celowy i zorganizowany, wśród uczniów szkół, stojących przed wyborem odpowiedniej szkoły zawodowej lub wyższej, a co za tym idzie, przed wyborem odpowiedniego zawodu. Do zadań szkolnego doradcy należy:

- 1) Systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje i pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej.
- 2) Gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu i kierunku kształcenia.
- 3) Wskazywanie osobom zainteresowanym (młodzieży, rodzicom, nauczycielom) źródeł dodatkowej, rzetelnej informacji na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim i światowym na temat:
 - rynku pracy,
 - trendów rozwojowych w świecie zawodów i zatrudnienia,
 - możliwości wykorzystania posiadanych uzdolnień i talentów w różnych obszarach świata pracy,
 - instytucji i organizacji wspierających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu codziennym i zawodowym,
 - alternatywnych możliwości kształcenia dla młodzieży z problemami emocjonalnymi i niedostosowaniem społecznym,
 - programów edukacyjnych Unii Europejskiej,
- 4) Udzielanie indywidualnych porad edukacyjnych i zawodowych uczniom i ich rodzicom.
- 5) Prowadzenie grupowych zajęć aktywizujących, przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej.
- 6) Kierowanie, w sprawach trudnych, do specjalistów: doradców zawodowych, lekarzy

i psychologów w poradniach psychologiczno-pedagogicznych i urzędach pracy.

7) Koordynowanie działalności informacyjno – doradczej szkoły.

8) Wspieranie rodziców i nauczycieli w działaniach doradczych poprzez organizowanie spotkań szkoleniowo-informacyjnych, udostępnianie im informacji i materiałów do pracy z uczniami.

9) Współpraca z Radą Pedagogiczną w zakresie:

- tworzenia i zapewnienia ciągłości działań wewnątrzszkolnego systemu doradztwa, zgodnie ze statutem szkoły,
- realizacji zadań z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej, zawartych w programie wychowawczym szkoły.

10) Systematyczne podnoszenie własnych kwalifikacji.

11) Wzbogacanie warsztatu pracy o nowoczesne środki przekazu informacji oraz udostępnianie ich osobom zainteresowanym.

12) Współpraca z instytucjami wspierającymi wewnątrzszkolny system doradztwa: Kuratoria Oświaty, Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, Poradnie Psychologiczno – pedagogiczne, Powiatowe Urzędy Pracy, Wojewódzkie Komendy OHP, Zakłady Doskonalenia Zawodowego, Izby Rzemieśnicze i małej przedsiębiorczości, organizacje zrzeszające pracodawców itp.

Literatura:

1. Kargulowa A. , *O teorii i praktyce poradnictwa* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
2. Lelińska K., *Zawodoznawstwo w planowaniu kariery*, Wydawnictwo OHP KG, Warszawa 2006.
3. Łukaszewicz A., Sołtysińska G., *Szkolny Doradca Zawodowy*, Wydawnictwo KOWEziU, Warszawa 2003.
4. Paszkowska- Rogacz A., *Psychologiczne podstawy wyboru zawodu Przegląd koncepcji teoretycznych*, Wydawnictwo KOWEziU, Warszawa 2003.
5. Paszkowska-Rogacz A., *Warsztat pracy europejskiego doradcy kariery zawodowej*, Wydawnictwo KOWEziU, Warszawa 2002.
6. Wojtasik B., *Podstawy poradnictwa kariery poradnik dla nauczycieli*, Wydawnictwo KOWEziU, Warszawa 2011.

7. Wojtasik B., Warsztat doradcy zawodu Aspekty pedagogiczno – psychologiczne, Wydawnictwa Szkolne PWN, Warszawa 1997.

STRONY INTERNETOWE

1. [.http://www.refernet.pl/pl/slownik-pojec.html](http://www.refernet.pl/pl/slownik-pojec.html)
2. http://msp.money.pl/akty_prawne/dzienniki_ustaw/rozporzadzenie;ministra
3. www.cm.ecorys.pl/index.php/baza-wiedzy/metody-i-narzedzia
4. <http://www.sdsiz.pl/index.php/publikacje>
5. http://www.praca.gov.pl/eurodoradztwo/index.php?option=com_content&view=article&id=13:zeszyty-informacyjno-metodyczne-doradcy
6. <http://www.koweziu.edu.pl>
7. <http://www.men.gov.pl/>
8. [http://literka.pl,](http://literka.pl)
9. <http://doradcazawdowy>